בעל בנכסי אשתו רבא אמר אפילו עבד עיסקא ורווח רב פפא אמר אפי' מצא מציאה אמר רב נחמן בר יצחק אפילו כתב בהו תפילין ואמר רב חנין ואיתימא ר' חנינא מאי קראה דכתיב [1]וידר ישראל נדר וגו' [א]אמר רמי בר אבא [א]דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ב]לא שנו אלא ששתה כדי רביעית אבל שתה יותר מרביעית כל שכן שדרך טורדתו ושינה משכרתו ודרך מיל מפיגה היין והתניא [ג]מעשה בר"ג שהיה רוכב על החמור והיה מהלך מעכו לכזיב והיה רבי אילעאי מהלך אחריו מצא גלוסקין בדרך אמר לו אילעאי טול גלוסקין מן הדרך מצא נכרי אחד אמר לו מבגאי טול גלוסקין הללו מאילעאי ניטפל לו ר' אילעאי אמר לו מהיכן אתה אמר לו מעיירות של בורגנין ומה שמך מבגאי שמני כלום היכירך רבן גמליאל מעולם אמר לו לאו באותה שעה למדנו שכוון רבן גמליאל ברוח הקודש ושלשה דברים למדנו באותה שעה למדנו [ג ד]שאין מעבירין על האוכלין ולמדנו שהולכין אחרי רוב עוברי דרכים ולמדנו [ה ד]שחמצו של נכרי אחר הפסח מותר בהנאה כיון שהגיע לכזיב בא אחד לישאל על נדרו אמר לזה שעמו כלום שתינו רביעית יין האיטלקי אמר לו הן אם כן יטייל אחרינו עד שיפיג יינינו וטייל אחריהן ג' מילין עד שהגיע לסולמא של צור כיון שהגיע לסולמא דצור [ו ה]ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו נדרו והרבה דברים למדנו באותה שעה למדנו שרביעית יין האיטלקי משכר [ו]ולמדנו שיכור אל יורה ולמדנו שדרך מפיגה את היין ולמדנו [ה]שאין מפירין נדרים לא רכוב ולא מהלך ולא עומד אלא יושב קתני מיהת שלשה מילין שאני יין האיטלקי דמשכר טפי והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא ששתה רביעית אבל שתה יותר מרביעית כל שכן דרך טורדתו ושינה משכרתו רכוב שאני השתא דאתית להכי לרמי בר אבא נמי לא קשיא רכוב שאני איני והאמר [ו]רב נחמן [ו]מפירין נדרים בין מהלך בין עומד ובין רכוב תנאי היא דאיכא למאן דאמר [ז]פותחין בחרטה ואיכא למאן דאמר אין פותחין בחרטה [ז]דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל להההוא גברא [2]יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא [ח]כל הבוטה ראוי לדוקרו בחרב אלא שלשון חכמים מרפא אמר מר ואין מעבירין על האוכלין אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי לא שנו אלא בדורות הראשונים שאין בנות ישראל פרוצות בכשפים אבל בדורות האחרונים שבנות ישראל פרוצות בכשפים מעבירין תנא שלימין מעבירין פתיתין אין מעבירין אמר ליה רב אסי לרב אשי ואפתיתין לא עבדן והכתיב [3]ותחללנה אותי אל עמי בשעלי שעורים ובפתותי לחם דשקלי באגרייהו אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה

יכול

בעל בנכסי אשתו. בעי למיעבד בהו מלוה דמילתא דתווי בה אינשי נמי היא ושלטא בהו עינא בישא: **אפילו כותב בהו תפילין.** נמי מיקיימי בידיה: **מאי קראה.** דעל ידי דעבד בהו מלוה מיקיימי בידיה דכתיב וידר ישראל וגו' והחרמתי לשון הקדש ° ועל ידי כך נשמעה תפלתם ונפלו בידם: **ושינה כל שהוא.** או זו או זו: **ניטפל לו רבי אלעאי.** נתקרב אצל הנכרי: **מבגאי שמני.** כך שמי: **אין מעבירין על האוכלין.** המוצא אוכלין בדרך אינו רשאי לעבור עליהן ולהניחן שם: **שהולכין אחרי רוב עוברי דרכים.** מדלא שרא ליה לר' אלעאי למיכליניהו דאחזקינהו בחזקת פיתן של נכרים שרוב עוברי דרכים נכרים הן: **שחמצו של נכרי.** שאחר הפסח היה: **מותר בהנאה.** כגון הכא דאיכא טובת הנאה לנכרי: **לוה שמו.** לר' אלעאי: **לסולמא של צור.** מעלות הר גבוה: **אבל יותר מרביעים כו'.** וכיון דיין האיטלקי הוה ומשכר טפי הוה ליה כיותר מרביעית: **רכוב שאני.** דאין לו טורח הדרך: **לרמי בר אבא נמי.** דאמר דרך מיל והכא תני תלת מילין לא תיקשי דרכוב שאני דאין לו טורח ולפיכך אין מפיגו כל כך: **תנאי היא.** במסכת נדרים: **פותחין בחרטה.** צריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר לדעת כן לא נדרתי ואילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר ונמצא נדר נעקר מאליו: **אין פותחין.** אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאינו מוצא לו טעם עקירה. רבן גמליאל סבר כמאן דאמר פותחין לפיכך הוצרך ישוב הדעת לחשב איזה פתח ימצא לו: **כל הבוטה.** הנודר נדר: **ראוי לדוקרו.** דלמא לא מקיים ליה והיינו פתח דקאמר ליה אילו היית יודע שאסור לנדור וחייב מיתה אתה עליו כלום היית נודר ואמר ליה האיך לא: **אלא לשון חכמים מרפא.** שמתירין לו נדרו: **פתיתין אין מעבירין עליהן.** אלא נוטלין אותן דליכא למיחש לכשפים: **ואפתיתין לא עבדן.** כשפים: **דשקלן באגרייהו.** פתיתי לחם לעשות כשפים מדברים אחרים והכי קאמר נביא בשביל פיתותי לחם שנותנים לכן בשכרכן חיללתן את שמי בתוך עמי שהייתן עושות בהן כשפים לנביאי הבעל להטעות את עמי:

יכולני

שכוון רבן גמליאל ברוח הקדש. אע"פ שהיה שם זה רגיל כאומות כדאמרינן בפרק שני דמכות (דף יא.) תמן אמרין שכם נסיב מבנאי גזר מכל מקום חשיב ליה כוונה ברוח הקדש והיא דסוף יבמות (דף קכב.) שאמר ליה יפה כוונת שאריה שמי כך קורין אותי בעירי לא שכוון אותו האיש ברוח הקדש שלא קראו אריה אלא על שם כמו:

שהולכין אחר רוב עוברי דרכים. מפירש בקונטרס מדלא שרי ליה לר' אלעאי למכליניהו דאחזקינהו בחזקת פתן של נכרים שרוב עוברי דרכים נכרים הם דאם היינו תולין בשל ישראל היה מותר אף על פי שאחר הפסח היה בטמון דבישראל יש לומר דאחר הפסח נעשה:

ולמדנו שחמצו של עכו"ם אחר הפסח מותר בהנאה. מדנתנו לעכו"ם דאיכא טובת הנאה דעכו"ם כדפירש בקונטרס דאי ס"ל דאסור בהנאה היה לו לאסור מספק דשמא בפסח נעשה וא"ת והיאך נתן ר"ג והא דריש ר"י בסוף פ"ק דע"ז (דף כ.) לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ואע"ג דלעכו"ם המכירו שרי אפילו לר"י דהא מוקמינן כר"י ההוא דשולח אדם ירך לעכו"ם בפסחים בפרק כל שעה (דף כב.) ותניא בתוספתא [דע"ז פ"ג] דאם היא שכינו מותר מפני שהוא כמוכרו לו מ"מ הכא הא אמרינן שלא היה מכירו רבן גמליאל מעולם ויש לומר דשמא לא סבר לה ר"ג להא דר"י אי נמי כיון שהיה העכו"ם מתלוה עמהן בדרך שרי דחשיב כמוכרו לו והא דתניא בהניזקין (גיטין דף סא.) מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום ההיא נמי שרי משום דרכי שלום:

פותחין בחרטה. פי' בקונטרס צריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר על דעת כן לא נדרתי ואילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר ונמצא נדר נעקר מאליו אין פותחין אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקר אע"פ שאינו מוצא לו טעם עקירה ר"ג סבר כמ"ד פותחין לפיכך הוצרך יישוב הדעת לחשב איזה פתח ימצא לו ע"כ לשון הקונטרס וקשיא לר"ת דהא רב נחמן גופיה שמעינן ליה בהדיא בפרק ד' נדרים (דף כב:) דאמר הלכה פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל וכפ' נערה המאורסה (שם דף עז:) נמי קאמר רב נחמן הלכה נשאלין לנדרים מעומד יחיד ובלילה ופריך עלה מהא דר"ג וכתוב בכל הספרים ר"ג סבר אין פותחין בחרטה למיעקר נדרא בעינן ובעי לעיוני להכי יתב ורב נחמן סבר פותחין בחרטה ואפילו מעומד אלא שיש ספרים שהגיהו איפכא על פי פירוש הקונטרס דהכא בשמעתא ועוד דאמר בסוף אלו מותרין (שם ס.) בשלמא מתמירין עליו דלא פתחינן ליה בחרטה משמע דאין פותחין היא חומרא ועוד אמר בריש ד' נדרים (דף כא:) דרב הונא סבר פותחין בחרטה מההוא דאתא לקמיה ואמר ליה לבך עלך ורבה בר בר חנה דאמר ליה לההוא דאתא אלו אתו י' בני אדם שיפייסוך קסבר אין פותחין בחרטה מפרש ר"ת פותחין בחרטה היינו ששואלין אותו אם הוא מתחרט על מה שנדר שאומר לו כדו תהית או לבך עלך או בעית נדר (שם) ושרינן ליה בהכי ור"ג סבר אין פותחין להתיר לו בחרטה לחוד שמתחרט בו על מה שנדר אלא צריך למצוא פתח לנדרו כגון שאומר לו אילו באו עשרה בני אדם שיפייסוך וכדפתח ר"ג לההוא טייעא ששואלין אותו אדעתא דהכי נדרת שצריך לטרוח הרבה ולחשוב באיזה ענין ימצאו לו פתח לנדרו: **כל** הבוטה ראוי לדוקרו בחרב. בפרק ד' נדרים (דף כב.) אמר דלא פתחינן ליה בהא דמתוך יראה יאמר אדעתא דהכי לא נדר אף על פי שמשקר ועוד פסקינן התם הלכה פותחין בחרטה:

מסר

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"א מהל' בית המקדש הלכה ה (ופ"ד מהלכות תפלה הלכה יז) סמג עשין ס ולאוין ס טוש"ע א"ח סימן צט סעיף ג:

כ ג טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד: *

כא ד מיי' פ"ד מהלכות חמץ ומצה הלכה כ סמג עשין נט טוש"ע א"ח סימן תמח סעיף א:

כב ה טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ד:

כג ו מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד שם סעיף ג:

כד ז מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:

כה ח מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה כה טוש"ע י"ד סי' רג סע"א:

◆

רב נסים גאון

לא קשיא הא כמאן דאמר פותחין בחרטה והא כמאן דאמר אין פותחין בחרטה. זו חלוקה בין רב אסי ורב הונא. רב אסי היה סובר אין פותחין בחרטה, ורב הונא חלק עליו ואמר פותחין בחרטה. ואיתה במסכת נדרים בפרק ארבעה נדרים התירו חכמים.

◆

רבינו חננאל

בעל בניכסי אשתו. רבא אמר אפי' עבד עיסקא ורווח, ואפי' מצא מציאה. רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תפילין דיו. א"ר יוחנן מהאי קרא, שנאמר וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתון התן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם. אמר חייא בר אבא דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין. ולא שנו אלא ששתה כדי רביעית, אבל יותר מרביעית כל שכן שדרך משכרתו ושינה טרדתו. ואקשינן דרך מיל מפיגה את היין, והתניא מעשה ברבן גמליאל שהיה הולך מעכו לכזיב והיה רבי אלעאי מחמר אחריו וכו'. עד הרבה דברים למדנו מאותו מעשה, למדנו שרביעית יין האיטלקי משכר. ולמדנו שהשכור אל יורה. ולמדנו שאין מפירין נדרים, לא רכוב, ולא מהלך, ולא עומד אלא יושב. קתני מיהא וטייל אחריהן שלשה מילין. ודחינן שני יין האיטלקי דמשכר טפי כו'. א"ר יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל לההוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב, כל בוטה ראוי לדוקרו בחרב, אלא לשון חכמים מרפא. אין מעבירין על האוכלין. א"ר יוחנן לא שנו אלא בדורות הראשונים שלא היו בנות ישראל פרוצות בכשפים, אבל בדורות האחרונים שבנות ישראל פרוצות בכשפים מעבירין עליהן. תנא שלימים מעבירין עליהן, פתיתין אין מעבירין עליהן, פי' אין עושין כשפנות בפתיתין. איני והכתיב ותחללנה אותי אל עמי בשעלי שעורים ובפתותי לחם וגו'. מכלל דעבדי בפתיתין. ופרקינן התם דשקלן באגרייהו.

מסורת הש"ס

א) תענית יז: סנהדרין כב: ע"ש שנ"ל רב אחא, ב) [תוספתא פסחים פ"ב ה"טו ועי' בירושלמי ע"ז פ"א הלכה ט ובויקרא רבה סוף פ' בחוקותי, ג) [כ"ת כג.], ד) פסחים כח., ה) נדרים עז:, ו) [שם ע"ש], ז) שם כב.,

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיְיָ וַיֹּאמַר אִם נָתֹן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת עָרֵיהֶם: במדבר כא ב

2. יֵשׁ בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא: משלי יב יח

3. וַתְּחַלֶּלְנָה אֹתִי אֶל עַמִּי בְּשַׁעֲלֵי שְׂעֹרִים וּבִפְתוֹתֵי לֶחֶם לְהָמִית נְפָשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תְמוּתֶנָה וּלְחַיּוֹת נְפָשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תִחְיֶינָה בְּכַזֶּבְכֶם לְעַמִּי שֹׁמְעֵי כָזָב: יחזקאל יג יט

◆

גליון הש"ס

גמרא ולמדנו שיכור אל יורה. עיין בסנהדרין דף מב ע"א תוספות ד"ה והעונקים: רש"י ד"ה מאי קראה וכו' ועי"ב נשמעה תפלתם. עיין חולין דף ג ע"ב תוספות ד"ה אבל אמר. ועיין תשובת מהר"ם אלשקר ס"ם עט: בעין משפט אות ג' טוש"ע א"ח סימן קפ. ליתא שם מזה והובאה במ"א סי' קעא ס"ק ג:

◆

מוסף רש"י

שאין מעבירין על האוכלין. לאו לשון דריסה הוא אלא כמו (יומא לג.) אין מעבירין על המצות (יבמות כו.) מניחין והולך לו (ר"ה יז.).